

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Hanke on kannatettava ja toteutuessaan parantaisi merkittävästi tutkivan journalismin edellytyksiä seurata julkisten varojen käyttöä. Yhtenäinen hankintatietovaranto mahdollistaisi laaja-alaisen yhteiskunnallisen valvonnan huomattavasti nykyistä perusteellisemmin, tarkemmin ja täsmällisemmin. Erityisen huolella laadittu esitys tukee perusteellisen journalismin tekemistä, joka on demokratian toimivuuden kannalta keskeistä.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Pidämme myönteisenä tavoitetta asettaa eri yritysmuodot avoimuuden osalta samaan asemaan. Henkilöryhtärien Y-tunnusten massahakua koskeva rajoitus on kuitenkin lakitekstissä muotoiltu tavalla, joka voi johtaa tulkintaepäselvyyksiin. Perusteluissa asiaa on avattu hyvin, mutta lakitekstin on oltava yksiselitteinen.

Tutkivan journalismin kannalta on olennaista, että yksittäisen Y-tunnuksen kaikki laskut ovat haettavissa. Julkisten varojen käyttöä koskevien tietojen rajoitusten on oltava ehdottoman välttämättömiä. Hakutoimintojen laajuus ratkaisee, edistääkö tietokanta tosiasiallisesti läpinäkyvyyttä, tilastollista analyysiä ja laajempien ilmiöiden tunnistamista. Suosittelemme kyseisen kohdan sanamuodon selkiyttämistä jatkovalmistelussa.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

-

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Esitysluonnoksen mukaan Valtiokonttorista annettuun lakiin lisättäisiin Valtiokonttorille tiedonsaantioikeus julkisia hankintoja koskeviin tarjoustietoihin. Ehdotettavan säännöksen mukaan Valtiokonttorilla olisi oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä pyynnöstä maksutta julkisia hankintoja koskevia tarjoustietoja, jotka ovat tarpeellisia Valtiokonttorille laissa säädetyn hankintatietovarantoa koskevan tehtävän hoitamista varten. Tiedonsaantioikeus kohdistuisi hankintayksiköihin ja niille kilpailutusjärjestelmää sopimukseen tai lakisääteiseen tehtävään perustuen toimittaviin tahoihin, joille kertyy tarjoustietoja.

Tiedonsaantioikeus on hankkeen toimivuuden kannalta tarpeellinen. Kiinnitämme kuitenkin huomiota siihen, että esitysluonnoksen mukaan

Sääntelyn selkeyden vuoksi sekä liikesalaisuuksien suojan varmistamiseksi Valtiokonttorin saamat julkisia hankintoja koskevat tarjoustiedot säädettäisiin salassa pidettäviksi.

Tästä säädettäisiin Valtiokonttorista annetun lain 2 e §:ssä seuraavasti:

"Edellä 2 §:n 1 momentin 11 kohdassa säädetyn tehtävän hoitamista varten Valtiokonttorilla on salassapitosäännösten ja muiden tietojen käyttöä koskevien rajoitusten estämättä oikeus pyynnöstä saada maksutta julkisia hankintoja koskevat tarjoustiedot hankintayksiköltä ja sille kilpailutusjärjestelmää toimittavalta taholta. Valtiokonttorin saamat julkisia hankintoja koskevat tarjoustiedot ovat salassa pidettäviä."

Huomautamme, että ehdotettu kategorinen salassapitosäännös on ristiriidassa hankkeen avoimuustavoitteiden kanssa. Liikesalaisuuksien suoja on sinänsä perusteltu, mutta säännöksen nykymuotoilu ulottaa salassapidon kaikkiin tarjoustietoihin riippumatta siitä, sisältävätkö ne tosiasiallisesti liikesalaisuuksia.

Korostamme tiedon luonteen säilymisen periaatetta: tiedon julkisuuden tulisi määräytyä tiedon sisällön, ei sen säilytyspaikan mukaan. Ehdotamme, että säännöstä muutetaan siten, että Valtiokonttorin saamiin tietoihin sovelletaan suoraan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999).

Mahdollisen erityissääntelyn on oltava tarkkarajaista, ja sen soveltamisalan tulee rajautua yksinomaan liikesalaisuuden määritelmän täyttäviin tietoihin. Näin turvataan julkisuusperiaatteen toteutuminen ja estetään tarjousmateriaalin tarpeeton ja perusteeton salassapito.

Mikäli yleislaista poikkeavaa erityissääntelyä pidetään välttämättömänä, sen soveltamisala on rajattava täsmällisesti koskemaan vain julkisuuslain (621/1999) 24 §:ssä tarkoitettuja liikesalaisuuksia. On oikeudellisesti ja yhteiskunnallisesti kestävämpiä, että aineisto säädettäisiin kategorisesti salaiseksi. Kategorinen salaaminen tekisi mahdollisesti journalistisen vallankäytön valvonnan rajalliseksi ja samalla muuttaisi kansalaisten tiedonsaannin hankalaksi.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

-

Pietiläinen Olli
Tutkivan journalismin yhdistys ry